

روانشناسی

پدیده‌های عارفانه

پدیده‌های فراروان‌شناسی در تذکره‌الاولیاء عطار

شیخ عطار» به نقل از منابع متعدد و متنوعی مانند طبقات‌الصوفیه، حلیه‌الاولیاء، مناقب‌الابرار و محاسن‌الآخبار، رساله‌ی قشیریه و... جمع‌آوری شده است.

یکی از مشهورترین و عجیب‌ترین «کرامات» یا «خرق‌عاداتی» که به برخی از عارفان و صوفیان نسبت داده می‌شود، «راه رفتن روی آب یا پرواز درهواست!»

حتی در زمان «عطار» که عده‌ای از مردم مجذوب این دعاوی و نقل‌قول‌ها می‌شدند، برخی از آنان نیز این چنین پدیده‌هایی را حتی در صورت وجود و وقوع، بی‌ارزش می‌دانستند.

توجیه و تفسیر دعاوی صوفیان

پروفسور «رینولد نیکلسون»، نویسنده‌ی کتاب «عرفای اسلام» معتقد است دعاوی صوفیان و عارفانی که در گروه کرامات و خرق‌عادات طبقه‌بندی می‌شوند، تنها در شرایطی، ممکن است شبیه به هیپنوتیزم و خودهیپنوتیزم حادث شده باشند.

آن‌چه این روزها به نام «مدیتیشن» و تکرار واژه‌ی «مانترا» در جهان شهرت یافته و از لحاظ ایجاد حالت آرامش یا ریلکس بودن، مورد تأیید محافل علمی از جمله پزشکی قرار گرفته، در «ایران»، هم پیش از اسلام و هم پس از اسلام با تأکید دین مبین اسلام به اهمیت «ذکر گفتن» وجود داشته است. اصولاً واژه‌ی «مانترا»، یک کلمه‌ی فارسی‌ست و در مقدمه‌ی «گلستان سعدی»، «شیخ اجل» به وضوح به شرح یک جلسه «مدیتیشن» یا «مراقبه» می‌پردازد؛ «صاحب‌دلی را دیدم که سر به جیب مراقبه فرو برده و در بحر مکاشفه مستغرق شده...»

دکتر رضا جمالیان

روان‌شناسی که مطالعه‌ی قانونمند (سیستماتیک) رفتار و ذهن در انسان و حیوان تلقی می‌شود، دست‌کم در هزارسال پیش و در آثار دانشمندانی مانند «ابوعلی‌سینا» و در شرایط ترکیب با مبانی فلسفه و علم دین در «ایران» مشاهده می‌شود. فراروان‌شناسی، شاخه‌ای از روان‌شناسی‌ست که با رفتارها و پدیده‌های غیرعادی مانند تله‌پاتی، پیش‌گویی، غیب‌بینی، حرکت‌دادن اشیاء با نیروهای روانی و... که با قوانین و اصول علم امروز قابل توجیه نیستند، سرو کار دارد.

«تذکره‌الاولیاء»، یکی از آثار عارف بزرگ «عطار نیشابوری» است که در آن به شرح زندگی، کرامات، خرق‌عادات، سخنان و اندیشه‌های عارفان بزرگ ایران و جهان اسلام با نثری دلپذیر پرداخته شده که مملو از پدیده‌های فراروان‌شناسی‌ست که با علم روان‌شناسی و سایر علوم کلاسیک، توجیه و تفسیر آن‌ها امکان‌پذیر نیست. شرح و بیان این پدیده‌ها، با دید اسطوره‌ای و فرهنگی مانند داستان‌های سیمرغ و دیوان مازندران، بسیار جالب، باارزش و دلپذیر است. «تذکره‌الاولیاء عطار» نیز هم‌چون «مثنوی مولوی» در چند دهه‌ی اخیر، در کنار چند اثر بزرگ دیگر از فرهنگ «ایران» توسط «پروفسور رینولد نیکلسون» تصحیح و تدوین گردیده و در «هلند» به چاپ رسیده است.

کرامات و خرق‌عادت در انتساب به عرفا و صوفیان

تمام پدیده‌ها یا دعاوی شگرفی که در فراروان‌شناسی مطرح می‌شوند، با عناوین «کرامات» و «خرق‌عادات» در کتاب «تذکره‌الاولیاء